

“ ચંડાળ — ચોકડી ”

પારસી સંસારી રમુજ
ખેલ.

સખનાર — ગુલકુશ

બજવનાર —
આરીએર એમેચુઅસ.

છપાવી પ્રસિધ્ધિ નાર —
જહાંગીર આદરુ માસ્તર.

૧૯૩૦.

ગુજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય
અમદાવાદ
ગુજરાતી કૌપીરાઈ-સંગ્રહ
૧૫૬૧૭

ગૂજરાત વિદ્યાપીઠ ગ્રંથાલય

[ગુજરાતી કૉપીરાઈટ વિભાગ]

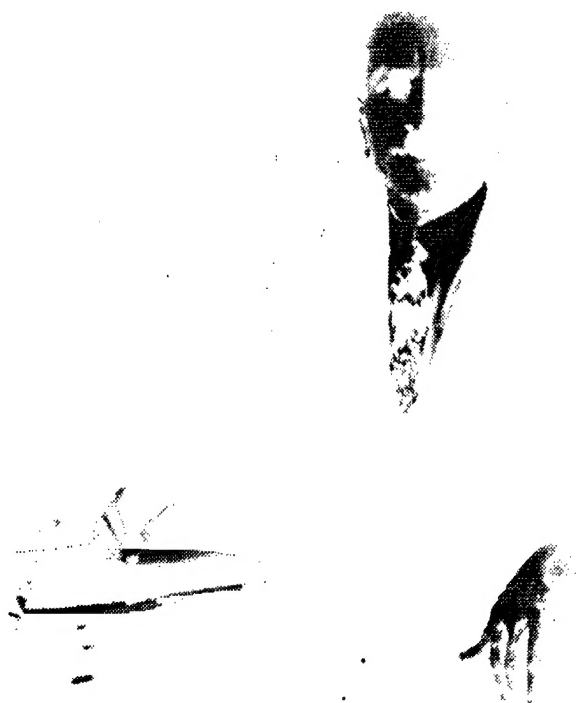
અનુક્રમાંક ૧૫૬૧૭

વર્ગિક

પુસ્તકનું નામ શાંકર શ્રી ૩૬૧

વિષય ૬-૨-૪

૨૭ વરસ સુધી સ્ટેજ સેવા બજાવી ૭૧ હજાર રૂપિયાની સખાવતમાં
ભાગ આપનાર વેટરન એમેચ્યુઅર.

મી૦ નવલ મ. માદન.

દીપાચો.

—:૦:—

આજનો યાદગાર પ્રસંગ.

પરવરદેગારની મહેરબાનીથી આજે એક યાદગાર પ્રસંગ આવી પુગ્યો છે એમ કહેવામાં હું ધારું છું કે હું સરાધાત કરતો નથી, પારસી એમેચ્યુઅરો ઘણી મોટી સંખ્યામાં થઇ ગયા છે અને થતા રહ્યા છે પણ કાદખી એક એમેચ્યુઅરની ૨૬ વરસની નમુનાદાર કારકીરદીને માટે એની-શીટ નાદટથી પ્રસંશા કરવામાં આવી હોય એવી નોંધ થઇ નથી. અલખતાં ઘણા પારસી એમેચ્યુઅરો સાફ કામ ખતાવી ગયા હશે, પણ તે સર્વથી ઉત્તમ પ્રકારના અને આખી પારસી કોમનાં માનીતા થયા હોય તેવા, એક એ નાની આંગળી ઉપર ગણાય તેટલી સંખ્યાના એમેચ્યુઅરોમાં, બેશક ભાઈ નવલ માદને સમાઈ જાય છે. બાળકો સાથે સરખામણી કરવાનું કદયું થઇ પડશે; માટે સરખામણીની ખામત એક તરફ મુકતાં મારે જણાવવું જોઈએ કે મી. નવલ માદને અને તેવણના ગોઠ્યા ભાઈ દીનશાહ તાતાએ સર્વથી ચઢીયાતા પારસી એમેચ્યુઅરોનાં નામની દીપમાં પોતાના નામ દાખલ કરાવ્યાં છે. મારા સઘળા એમેચ્યુઅર હસ્તકનાં નાટકોમાં પ્રથમથી હમણાં સુધી, ભાઈ નવલ માદને બાગ ભજવ્યા છે; અને નમ કરના એવળે મને એટલો તો આનંદ ઉપજ્યો છે કે એવણના પાટ વિનનો નાટક મને લખવા ગમ્યો નથી, અને એવળ મારા કોઈ નાટકમાં બાગ ભજવે નહીં તે મને ગમ્યુ નથી.

સખાવતી કામે અને હીલચાલોમાં ભાઈ નવલ માદને અને તેવણના જોડીદાર ભાઈ દીનશાહ તાતાએ આડકત્રી રીતે હજારો રૂપ્યાની મદદ આપી છે અને સખર્ધમાં તેમજ ખાહેરગામ જઈને તેવણે પોતાની ટોળી સાથે મહેનત કરીને સખાવતોની ખામતમાં ફાળા ભર્યા છે. આવા એક એમેચ્યુઅરની ૨૬ વરસની કારકીરદીને કારકીરદીની પીગાણુમાં આજે મારો આ નાટક રોજ થતો જોઈ મને ખુશાલી અને આનંદ ઉપજે છે અને આ યાદગાર પ્રસંગે આ એ બોલ લખી મારી તરફની એ ભાઈ માટેની રખાણની સાગળી જાહેર કરવાની તક લઉં છું.

હું દુઆ ગુનરી છું કે ભાઈ નવલ માદને જે રીતે એક કસાયસા, પડાયસા અને સમજદાર એમેચ્યુઅર બેલાડી તરીકે, અને ઉત્તમ મજમુત સાથના ગાયબોના રચનાર તરીકે, જે ૨૬ વરસની કારકીરદી ગુનરી છે, તેવીજ બીજી ૨૬ વરસની બળકે તેથી પણ વધુ લાંબી મુદતની કારકીરદી ગુનરી ખાસોઆમની પ્રસંશા મેળવતાં રહે.

રવીવાર,
તા. ૩૦-૧૧-૩૦. }

શ્રી. દુવાગો,
ગુલ ફા. મ.

નાદીરશાહ ચીનાઈ...ચીનમાં ખ્રીડીશ સરકારી મોટા ઓધા ઉપરથી
રીટાયરડ થયેલો શીડીયો;—ખહારનો લપકો પશુ
કરજદાર; ધડીમાં ખીજવાય ને ધડીમાં હસે.

જમશેદનાદીરશાહનો છોકરો જેને ઉંઘમાં ચાલવાની
આદત છે.

શીરીનનાદીરશાહની બેટી,—કેકીના હાથની ઉમેદવાર.

કેકીશીરીનનો આશક;—જેમી અને જેહાંખશનો
કોલેજ-ફેડ.

બેજુ બખીલ ...લખપતી મનહુસ; પાપી, કાવત્રાંખાજ અને લોભી.
ચંડાલ-ચોકડીનો પ્રમુખ.

જેહાંખશભલો જવાનીયો; ખુશ સાથે ખુશ બસા સાથે ભલો.
ચંડાળ-ચોકડીનો સેફ્ટરી.

ધનજી ઘાસલેરટેમ્પરેસ મોસાયટીનો હડહડનો શત્રુ—ચંડાળ—
ચોકડીનો મેમ્બર.

હાલી ગાવડી ...ઉસ્તાદ ગુનાદગારોના હાજ કાપે એવો મતલબ
ધેસો—ચંડાળ—ચોકડીનો મેમ્બર.

હીજોજેહાંખશનો ગામડીયો નોકર.

(રુથળ—મુખ્ય અને વાંદરા.)

બનામે ખુદા.

“ચંડાળ-ચોકડી.”

ગાયનો.

૧

પ્રાણ પ્યારા હે સરજનહારા રે શકે કેણુ વખાણી ગુણો તારા,
તારી કારીગીરી કરતારા રે થાહ લેતાં દુખ્યા લાખો તારા.
ના જુએ પાપી, ના જુએ જાપી ના જુએ સારા નઠારા,
તોખા કરી પસતાયા જે દીલથી દીધા બહીષ્તે ઉતારા રે—
ચાહે તો મારે, ચાહે તો તારે જરણ બનાવે શેતારા
જેશી નજીમી રહે ખાક ચુમી, ન વરતે તારા વરતારા રે—

૨

પરની નારી જોઇને ન ચીતને ડોલાવવું,
પરણી ખેરીને ખરી ગણી ન કંઠે આવવું.
પારકી તે પારકી તેનાથી શું મલકાવું,
આપણી ખરી ખોટી ગણીને ગાડું ગબડાવવું.
કેઇની નથી એ નારી સારી લાગે છે,
હંધમાં પડેલો જાણે છે કે જાગે છે.
મન માને તે કરવામાં સાર છે સંસારમાં,
મોજ છે બધામાં પ્યાર કે પયજારમાં.
પારકું લીધાથી ચોર થાશે પોતાનું ખોયાથી પસતાશે,
ચેતી ચાલશે તો અન્ન ખાશે, સાચી નારી જાણી અથડાશે.

ભાઈ બધરાંની ગારો તેનો અર્થ સદા સારો,
 તેને તમે હુવાઓ માનો; ઓ ભાઈ તમે તેને હુવાઓ માનો.
 ભાઈ સમજે ઉઘાડી કાનો, માઠો સ્નાનો છે બોલ શાનો,—ઓ ભાઈ.
 બેઠેન ગારો તે ગારો, છે પાપોનો ભારો,
 તેને કાંઠાંથી આશીશ માનો; બેઠેન તેને કાંઠાંથી આશીશ માનો.
 માતા જો બચ્ચાંને જા જા મુવા કહે, લાગે ન થઈ તે ગાર,
 ઉમરને વધારે, વધે ગારે ગારે, વીપતથી ઉગારે તે પરવરદીગાર.

સંસાર મહીં ચાર જોઈ બહાર,
 બેકાર ને બેજાર કોઈ અપાર,
 કોઈ ખુવાર મહીં છે બેસુમાર.
 ચાર જો મલે ગમખવાર,
 ખ્યાર આપી દીલ હરનાર;
 સુખ હજારો હજાર પ્રેમના પછી પુકાર,
 ચાર જો મલે ગમખવાર, બેહિસ્તાનાં છે ખુલ્લાં બાર.
 જગમાં જશ ખ્યારને વશ, રાખે લાખ તરેહના રસ
 ઓ જોયું જોયું જગ છે રૂપે ખ્યાર—

ચાહ તમને હું ચહાથી પીવડાવું,
 ચહાના ચહામાંથી ચાહ બનાવું.
 (ઠેંકયું) ઉપકારી જીગરથી હું થાવું,
 તે ચાહને ચહાથી હું ચહાવું.
 ખરા ચહાની ચાહ હું નખાવું,
 ગરમ જીગરનું પાણી નખાવું.
 (ગમશેની ?—જરૂર.)
 મહોબત મીઠાશની સહર પીવડાવું,

પ્રેમ હુધ હું ખ્યારથી નખાવું:—ચાહ.
 FORGET-ME-NOT નું ખ્યાલું હું લાવું,
 જેથી તમ જીગરથી હું ન વીસરાવું.
 (વીસરશે કે ?—NEVER.)
 તે ચાહ પર દીવાનો હું થાવું,
 જીવતાં જીવત જહિસ્તમાં જાવું.

૬

હાં એળી કરમની કહાણી—
 હાલનાં મહી હાથ નાખું તીજખું ખાવા હાખ,
 આવે કપાએલું કોઈ નકટી જાઈનું નાખ.—એળી.
 હુઈને ખીછાણામાં કરૂ પયણવાનો વીચાર,
 હપના મહી ઉભી રહે દાકણો દહ ખાર.
 નોકરીમાં બહુ કામ કરી ઓઢવા જાઉં હાલ,
 ખાંડડાંને લાકડીઓ ખાઈ નીકરી જાયે ખાલ.

૭

ખીસાં ખાલી છે ભાઈ મવાલી છે,
 મોઢે લાલી ગોરી કાલી કરણી સોથી આલી છે.
 ચાલ નીરાલી છે ભોલી ભાલી છે,
 બોલી આલીને પતરાજી બધી ઠાલી છે.
 કોઈ કહે છે જહાંબખશ ભાઈ ઘેઝા છે,
 કોઈ કહે છે જહાંબખશ ભાઈ અલખેલા છે,
 કોઈ કહે છે જહાંબખશ ભાઈ ધસેલા છે,
 પણ સેવક ગુરને બોલાવનારા ચેલા છે.
 ચોકડી ચંડાલ અમારી છે,
 કોઈ ચોર અને કોઈ તો પાકડો જુગારી છે.
 પણ ચાલ અમારી સારી છે,
 જે છે જેવો તેને દેવ તેવી વાત જારી છે.

કરમની કહાણીએ કુટ્યું ગલાહ

ગધેડા મુલ પાલ-

હાથા ઈવ હેઠ હાલ-ક :

મુંગારે હીજા મોંઢે ના લાગે તારા હાથોને ભાગ
તારા હાથોમાં આગ, કીધો નાશ-

ઓ હેથ જરા હલધર લઈ આવો કોઈ ડાકટર
ખોલાવો મને હાલે કરાવો થીયો લાહ-

૯

જેયો, તે શયતાન કે ઇનસાન હતો કોણ,

તેનો લેહ મુજ પર અયાં કર અય યજ્ઞદાં !

ડરતો નથી શયતાનથી, ના ઢરું દેવસ્તાનથી;

બલકે ના બીહવું યજ્ઞદાનથી, થરથર કાંપું ઇનસાનથી.

૧૦

પાપ સવાખના નામ જગતમાં જુઠાં, બસ જર પરવર ગણ્ય,
નકં ને જન્નત અન્નત મન્નત ઢોંગીના દાવા.

કોઈ કરમ કર લુટથી ઘર ભર સાચાં સુન વચન શિખામણ્ય,
જર વિન ખાવા જગ કહે સમજે તે સાધુ ખાવા.

માનો ભાઈ માનો આ અનુલવના બે ખોલો.

કાંટે લઈ તોલો, દીલના દરબાજા ખોલો.

પૈસા ખુદાથી મેલવે જનનું ધામ છે.

પૈસાની થેલી તે હયાતી જખ્ખશ જામ છે;

પૈસા હશે તો હૈયે હામ જગમાં નામ છે.

પૈસા નહિ જો પાસ તો બસ રામ રામ છે.

૧૧

વાહ મુયું પ્રાણી એ ખોલાવતું,

બને પોપટ બે પેગમાં, માંડે પટપટ,

પીચો ધાર બેઠા પાર ધાય નાર જની એ.
 માટીનું યાર એ કરે છે ઇનસાન,
 બેજાનને એજ બખશે છે જાન,
 છન્નતનું પાણી છે જીવોની જાની છે,
 એકમાં એ માની છે, એકજ લાસાની છે.—વાહ

૧૨

ચાંદા ચાંદ તારી શી રે વાત ચાંદો ભલે જ્યોરે,
 જ્યો જ્યો પાછલી પેહેલી રાત મોતી ફેરો જીમયો ર.
 મારો જહાંબખશ સધાવીયો ફરખાર ઘોડે બેસી આવશે ર,
 તાંદાથી લાવશે મોતીનો હાર તે શીરીનખાઈ પેહેરશે ર.

૧૩

લજમી નાસીને ગઈ છે બાઈ ફરીયાપાર,
 મોટા નાહાના બધા થઈને બેઠા છે લાચાર;
 જીત ગઈને થઈ છે હાર, ગલાંનો હાર,
 રૂપાંબાઈ વીના જીવતર છે બેકાર,
 શેઠના છાપરાપર છાઈ છે કરકી,
 આખા હુમારા ફેસપર આવે કેવો ફોપ.
 કોન લઈ ગયું બધું ધોઈને ખડકી,
 બોલીએ તો બધા કહે ચોપ ચોપ ચોપ.

૧૪

બાલમના કવીઓની પાસે લખાવો,
 વરતીની સારી તખતી બનાવો—આલમ
 ફરીયાનાં પાણીની શાહી બનાવો,
 ખુદાની ખુશીને લખી ન શકાવો—આલમ
 કાબેલ હુનરમંદ શુરવીર ગણાવો,
 અજલ આવી લાગે કહી ન બચાવો—આલમ

૧૫

જે એ દોજખના કીડા, પાપી બેહયા ના સળ.
 ઉતાડે ઉડા ગારમાં નકંના તારી કરણીની ચાખ સળ.
 તારા બોદેલા ખાડામાં તુને ઢાટી નાખું હું,
 માટી વાફ હું, પાછા જોને મળહ—જે એ

૧૬

મારીયો છે દાવ હજારમાં બેડો છે પાર,
 અકકલથી કામ જે કરે તમામ,
 પહોંચે તે અંજામ બેડો થાય પાર.
 ખુનખી કરીને મારીને મરીને
 પૈસો સંઘરીને રાખવો લુલ્ક જહાનનો આખવો.
 પુરાઈ બલાઈ એ બધી વતો છે,
 મતલબ સાંધવાનીજ ઘાતો છે.
 પીઠ આપે જોઈ પવનને તે ખરે હુશીયાર.

૧૭

સયરકા ધસ બાગે આલમમેં મળ કુછબી નહીં,
 ખુશનમા હય શુર મગર ખુએ વફા કુછબી નહીં.
 ભોલી સુરત દેખદર દિલ દે દિયા મયને તુમે,
 એ મેરી તકસીર હય તેરી ખતા કુછબી નહીં;
 મોહની હય મક હય નાદુ હય શોખી હય મગર,
 શમ આંખો મેં તેરી એ બેહયા કુછબી નહીં.

આ પુસ્તક શા. ચુનીલાલ અમીચંદ ઝવેરીએ પોતાના
શ્રી નટવર પ્રીન્ટીંગ પ્રેસમાં જાપ્યુ કેમ્પ્લે સેન્ડર્સ્ટ રોડ,
સધવીસદન, મુંબઈ અને મી. જહાંગીર આદરણ
માસ્તરે ઘોળી તલાવ, પોસ્ટ ઓશીસની સામેથી
પ્રગટ કર્યું છે.

સોથી સુદર ને સમસ્ય

ફ્રેન્ચ, વેલાતી, ચીનાઈ, જપાનીઝ, શેંગાઈ રેશમી કાપડ,
મધ્યમ ખસ દામમાં, ગાંજા વર ફેશન બજારમાં,
વાયદાસર કામમાં, એકઝીબીશન સ્ત્રીના શણગારમાં,
નોવેલ્ટી નામમાં, સાદીના વેપારમાં,
એચ, એન. જોશી છે. ક્યાં જોશો? એચ, એન. જોશી છે.

તેથી જ આજે દરેક ખાતુને માટે

એચ એન. જોશી

તું ફેશનેબલ, એમપોરીઅમ રમી રહ્યું છે.

એક અપ કુડેટ ફેશનની સુદર આખે ઉડો વળગે એવી સાડી એ સોસાયટી
ખાતુનું કામતી ઝવેરાન છે.

એચ. એન. જોશીની કું.

દુકાન નં. ૧૨, મંગલદાસ મારકેટ પહેલી ગલી.

તમારી વહુ દીકરીઓને

સર અવસરે સાડીઓ અપાયવા પહેલાં અમારી દુકાને જરૂર પધારજો

અમારે ત્યાં જે નોવેલ્ટીઓ જોશો તે મુંબાઈની કોઈબી રેશમ
કાપડની દુકાને નહીં જોશો તેની ખાત્રી રાખજો.

અમાજેજ પધારો હસ્તે માટે મનગમતો વાગો વસાવીને સીધારે
તમારાં કુંચા ટેસ્ટની સોસાયટીમાં વખાણ થશે.

